

2017 1100

Seat No.

--	--	--	--	--	--	--

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - I

Time : 2 Hours

(Pages 6)

Marks : 40

प्रथमः विभागः - गद्यम् ।

प्र. १. अ) गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।

१. शब्दज्ञानम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)

(i) उचितं पर्यायं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत।

9

षष्ठाश्वर्यं देशे विद्यते । (जॉर्डन / ब्राझिल / मेक्सिको)

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत।

9

सप्तमम् आश्चर्यं किम् ?

(iii) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत।

9

पञ्चमम् आश्चर्यं मेक्सिको देशे विराजते ।

पञ्चममाश्चर्यं नाम ब्राझिलदेशे 'रिओ-डिजानिरोनगरसमीपे पर्वतस्थः ख्रिस्त-दि-रिडिमेर' इति पुत्तलः । रिडिमेर नाम तारकः एषः क्रुसाकारे विराजते । मेक्सिकोदेशे विराजमाना 'मायासंस्कृतेः प्रतीकरूपा 'चिचेन् इट्झा' नाम पुरातनी नगरी विश्वस्य षष्ठाश्वर्यम् । अपि ज्ञायते त्वया यद् मायासंस्कृतिरतिप्राचीना विकसिता चासीत् । जार्डनदेशस्था प्राचीना नगरी पेट्रा आश्चर्यगणेषु सप्तमा । रक्तसमुद्रमृतसमुद्रयोः मध्यप्रदेशे विकसितेषां नगरी महत्त्वपूर्ण व्यापारकेन्द्रमासीत् । वस्तुतः एकैकमाश्चर्यमनुसृत्य अन्तर्जालतोऽनल्पं ज्ञातव्यमस्ति, किन्तु अद्याहं बहुकार्यव्यापृता। अतः अन्तर्जालतः यद्यधिकं ज्ञातव्यं स्यात्तर्हि एतानि सङ्केतस्थलानि निर्दिशामि - यथा www.wikipedia.com / www.answer.com आदीनि । तव प्रकल्पार्थं शुभाशंसाः। अधुना एतदेवालम् । अत्र विरमामि । शुभदिनम् ।

२. स्वमतप्रकटनम् ।

२

पत्रप्रेषणाद् अन्तर्जालपत्रम् एव सन्देशप्रेषणस्य प्रभावशालि साधनं विद्यते इति माध्यमभाषया स्पष्टीकुरुत ।

प्र. १. ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)

(i) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

9

शाकविक्रेता शाकविक्रय - अनुज्ञापत्रात् चञ्चितो भवति, यतः

१) ग्राहकः विक्रेयवस्तुविषये सन्तुष्टः भवति ।

२) ग्राहकः ग्राहकमञ्जम् अभिगच्छति ।

... 2 ...

- (ii) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । 9
ग्राहकमञ्चः नाम किम् ?
- (iii) वाक्यं पुनर्लिखित्वा योग्यं वा अयोग्यमिति लिखत । 9
परिमाणानां स्थाने पाषाणखण्डानाम् उपयोजनं विधियुक्तम् ।

मधुरा - अम्ब, नैष सम्यक् तोलयति । तोलनार्थं सम्यक् परिमाणमपि न योजयति ।
परिमाणस्थाने पाषाणखण्डं योजयति ।

माता - मधुरे, सत्यं वदसि । नावलोकितं मया । किं रे, तव समीपे ISI चिह्नाङ्कितानि
परिमाणानि न सन्ति ? परिमाणानां स्थाने पाषाणखण्डानामुपयोजनं न विधियुक्तम्।
तुलायाः ढण्डोऽपि त्रुटितः । अतः वस्तूनां तोलनमपि सम्यक् न भवति ।
जानासि किम् ? यदि ग्राहकमञ्चमभिगच्छामि तर्हि शाकविक्रय - अनुज्ञापत्रादपि
त्वं वञ्चितो भवसि ।

मधुरा - कः एष मञ्चः ? रङ्गमञ्चः श्रुतः मया, न तु ग्राहकमञ्चः ।

माता - ग्राहकहिताय ग्राहकसुखाय च चतुःसप्तनवैकतमे (१९७४) संवत्सरे स्थापिता
एषा संस्था । 'ग्राहकपञ्चायत' 'ग्राहकमञ्च' वा इति नाम्ना ज्ञायते । ग्राहकाणां
ग्राहकैः ग्राहकार्थं निर्मितः एष मञ्चः ग्राहकहितायैव बद्धपरिकरो वर्तते ।

२. पृथक्करणम् । २
स्तम्भपूरणं कुरुत ।

विधियुक्तम्	विधिविरुद्धम्

(पाषाणखण्डानाम् उपयोगः, I.S.I. परिमाणानि, त्रुटिता तुला, अनुज्ञापत्रम्)

- प्र. १ क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१. शब्दज्ञानम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)

- (i) चतुर्थपदं चित्वा लिखत । 9
- १) गतः : अतीतः :: सङ्कटम् :
- २) शरीरम् : अङ्गम् :: दर्शितवान् :

- (ii) मेलनं कुरुत । (विशेषण-विशेष्य) 9

- १) आगताः : जन्तवः
- २) क्षुद्राः : सर्वाङ्गम्
- ३) सङ्कटमुक्तः : गुप्तचराः
- ४) आच्छादितम् : अर्जुनः

(iii) गद्यांशे आगते द्वे ल्यबन्त-अव्यये लिखत ।

9

दीर्घसमयोऽतीतः । अज्ञातवासकाले शस्त्रहीनः परिव्राजकवेषधारी अर्जुनः पुनरेकवारं तमेव वनप्रदेशं प्राविशत् । निबिडारण्ये पर्यटति तस्मिन् कुतश्चित् मनुजशब्द इव श्रुतिपथमागतः। कांश्चन गुप्तचरान् तं प्रति एवागच्छतः सः दृष्टवान् । सः व्यचिन्तयत्, “अज्ञातवासकाले यदि कोऽपि मामभिजानीयात् तर्हि महापत्तिः उद्भवेत् । किं करणीयमधुना ।” इति चिन्तयतः तस्य पुरतः सूर्यखगः तत्रोपस्थितः । तेन स्वरवेण मार्गं निर्दिश्यार्जुनः कस्यापि विशालवृक्षस्य समीपं नीतः । वृक्षे महान् कोटरः आसीत् । कोटरं प्रविश्य अर्जुनः तत्रैव निभृतः स्थितः। तस्मिन् कोटे स्थिते पिपीलिकाभिस्तस्य सर्वाङ्गं तथा आच्छादितं यथा अदृश्यः इवाभवत् । अर्जुनमन्विष्यन्तः तत्रागताः ते गुप्तचराः तं ज्ञातुमसमर्थाः ततः प्रतिनिवृत्ताः । एवं सङ्कटमुक्तोऽर्जुनः सूर्यखगस्य पिपीलिकानां च वचनं स्मारं स्मारं तान् प्रति कृतज्ञतां प्रकटितवान् ।

२. पृथक्करणम् ।

यथाक्रमं घटनाः लिखत ।

२

- (i) पिपीलिकानां अर्जुनं सहाय्यम् ।
- (ii) गुप्तचराणां दर्शनेन अर्जुनः भीतः ।
- (iii) सूर्यखगस्य मार्गदर्शनम् ।
- (iv) अर्जुनेन कृतज्ञता प्रकटिता ।

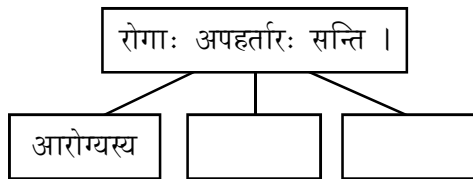
द्वितीयः विभागः - पद्यम् ।

प्र. २ अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।

धर्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।
रोगास्तस्यापहर्तारः श्रेयसो जीवितस्य च ॥१॥
पारीनगर्याः खलु कण्ठभागे मालेव सीनाख्यनदी सुलग्ना ।
महासुखं यत्र जना लभन्ते नौकाविहारस्य तटभ्रमैश्च ॥२॥

१. पृथक्करणम् ।

२

२. शब्दज्ञानम् ।

पर्यायशब्दयोः मेलनं कुरुत ।

9

- १) नौका अ) कूलम् ।
- २) तटम् ब) तटिनी ।
- क) तरणिः ।

प्र.२ ब) पद्यांशान् पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।

अत्यम्बुपानान्न विपच्यतेऽन्नं निरम्बुपानाच्च स एव दोषः ।
तस्मान्नरो वह्निविवर्धनाय मुहुर्मुहुर्वारि पिबेदभूरि ॥१॥
पात्रापात्रविवेको हि धेनुपन्नगयोरिव ।
तृणात्सञ्जायते क्षीरं क्षीरात्सञ्जायते विषम् ॥२॥

१. अवबोधनम् ।

पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

वारि किमर्थं पिबेत् ?

१

२. तात्पर्यलेखनम् ।

द्वितीयश्लोकस्य तात्पर्यं माध्यमभाषया लिखत ।

२

प्र.२ क) स्मरणम् । (केवलं १ श्लोकः लेखनीयः ।)

सुभाषितं शुद्धं पूर्णं च लिखत ।

२

i) याममध्ये ०युग्माद्वलक्षयः ॥

ii) अद्रोहः ०प्रशस्यते ॥

प्र.२ ड) श्लोकांशान् मेलयत ।

२

१) उपवीतमलङ्कारं

न वेत्ति निर्बलः ।

२) बली बलं वेत्ति

धृतमन्यैर्न धारयेत् ।

३) निशान्ते च पिबेद्वारि

त्रिभी रोगो न जायते ।

४) गुणी गुणं वेत्ति

स्रजं करकमेव च ।

न वेत्ति निर्गुणः

तृतीयः विभागः - व्याकरणम् ।

प्र.३ यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ५ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)

२

अ) नाम/सर्वनामपदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)

	द्वितीया एकवचन	षष्ठी बहुवचन	पञ्चमी एकवचन
नाम			
सर्वनाम			

(अनुसारिणः, सर्वम्, तस्मात्, पिपीलिकानाम्, तमः, अस्माकम्)

आ) क्रियापदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)

२

द्वितीयः	परोक्षः	प्रथमः	विध्यर्थः	वर्तमानकालः	आज्ञार्थः
भविष्यकालः	भूतकालः	भूतकालः			

(संश्रयेत्, लभन्ते, कथयामास, अस्तु, प्राविशत्, दास्यति)

- इ) समासाः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २
विग्रहवाक्यानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत ।

	विग्रहवाक्यानि	समासनामानि
(i)	निषिद्धम् आचरणम् ।	समाहार-द्वन्द्वः
(ii)	स्थानम् अनुसृत्य ।	बहुव्रीहिः
(iii)	पात्रं च अपात्रं च एतयोः समाहारः ।	अव्ययीभावः
(iv)	न भाषमाणः ।	उपपद - तत्पुरुषः
(v)	पर्वते तिष्ठति इति ।	नञ् - तत्पुरुषः
(vi)	करुणार्द्रं हृदयं यस्य सः ।	कर्मधारयः

- ई) उपपदविभक्तिः । २

उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)

- (i) अथ अपरेद्युः उभौ तौ प्रति आगतवन्तौ । (नागार्जुनं / नागार्जुनस्य / नागार्जुनेन)
(ii) जनसमाकुलात् दूरं गत्वा सः मनः शान्तिमनुभवितुमैच्छत्।
(नगरम्/नगरस्य/नगरात्)
(iii) अर्जुनस्य उपरि काश्चन पिपीलिकाः वृक्षादपतन् । (हस्तम् / हस्तस्य / हस्तात्)
(iv) वस्तुतः अनुसृत्य अन्तर्जालतः अनल्पं ज्ञातव्यम् अस्मि ।
(आदेशेन / आदेशम् / आदेशाय)
(v) अर्जुनः प्राविशत् । (वनप्रदेशात् / वनप्रदेशं / वनप्रदेशस्य)
(vi) बहिः मन्दिरम् अस्ति । (ग्रामस्य / ग्रामे / ग्रामात्)

- उ) सन्धिं / सन्धिविग्रहं कुरुत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

- (i) पापान्मुक्तिः = पापात् + ।
(ii) = तनुः + अग्रभागः ।
(iii) तद्यथार्थम् = + यथार्थम् ।
(iv) = तटभ्रमैः + च ।
(v) असावनुचितः = + अनुचितः ।
(vi) चैतैः = च + ।

- ऊ) सङ्ख्यावाचकविशेषणानि । रिक्तस्थानपूर्तिः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) २

- (i) सङ्गीते स्वराः भवन्ति । (७)
(ii) प्रमुखाः दिशः सन्ति । (४)
(iii) रघुवंशस्य सर्गः दिग्विजयविषयकः । (चौथा)
(iv) अस्यां कक्षायां मञ्चः त्रुटितः । (दुसरा)
(v) स्वातन्त्र्यपूर्वकालादेव क्रीडामेतां वैश्विकस्तरं नेतुं प्रयासः कृतः महाराष्ट्रेणैव ।
(पहिला)
(vi) कबड्डीक्रीडायां सातत्येन सुवर्णपदकं प्राप्य विश्वविक्रमः प्रस्थापितो
भारतदेशेन। (तीनदा)

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशल्यम् ।

प्र. ४ अधोनिर्दिष्टे कृती कुरुत ।

अ) वाक्यनिर्माणम् ।

४

कोष्ठकतः शब्दान् चित्वा अर्थसङ्गतानि ४ वाक्यानि लिखत ।

आवां	राष्ट्रगीतं	रोचते।
शिक्षकाः	पुष्पाणि	गायन्ति।
सर्वे	संस्कृतभाषा	कुर्वन्ति।
मह्यम्	मार्गदर्शनम्	आनयाव।

आ) परिच्छेदपूर्तिः ।

४

मञ्जूषातः उचितान् शब्दान् चित्वा ४ रिक्तस्थानानि पूरयित्वा परिच्छेदं पुनर्लिखत ।

एकदा सर्वे ग्रामस्थाः सम्मिल्य एकस्य ग्रामीणस्य चर्चाम् अकुर्वन्। बहुभिः जनैः स प्रशंसितः। अन्ततः एकः जनः अवदत् सः उत्तमः जनः अस्ति, इत्यत्र नास्ति सन्देहः। परन्तु तस्मिन् द्वौ दोषौ इति मे प्रतिभाति। तच्छ्रुत्वा अपरः अपृच्छत् कौ तौ दोषौ ? ज्ञातुम् इच्छामि। सः शीघ्रकोपी तथा कोपावेशे सः कार्याकार्यविवेकं न रक्षति। यस्य विषये वार्तालापः प्रचलितः आसीत् स एव तत्र आगतः। अन्तिमं वाक्यं तस्य श्रवणपथे आपतितम्। स्वस्य आलोचकस्य उत्पत्य ग्रीवया तं गृह्णन् सः अपृच्छत्, रे शठ, मां शीघ्रकोपी इति वदसि ? किं ते धाष्टर्यम्। तव कण्ठनोदनं करोमि अधुना। उपस्थिताः अन्ये जनाः तस्य रक्षणार्थं प्रयतमानाः अवदन्, भवान् स्वयमेव प्रमाणीकृतवान् यत् तस्य आलोचना न मिथ्या।

(उपरि, वर्तते, संयोगवशात्, विषये)